

Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?

**Seminarmappe til seminar den 4.
april 2008.**

Forord

Den 15. maj 2007 afholdt Folketingets Miljø- og planlægningsudvalg i samarbejde med Teknologirådet folketingshøringen ”Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?”. Ved høringens afslutning blev det besluttet, at der var brug for at diskutere nogle af problemstillingerne yderligere. Der er derfor arrangeret to seminarer til afholdelse i april 2008: et seminar den 4. april som skal belyse centrale problemstillinger, samt et opfølgingsseminar den 30. april hvor politikerne sammen med en faglig baggrundsgruppe skal diskutere løsningsmuligheder og strategier for fremtiden.

De fire fokusområder for seminarerne er:

- 1) Integration af hensynet til biologisk mangfoldighed i sektorerne.
- 2) Håndtering af EU's regler og direktiver.
- 3) Viden om og monitorering af biologisk mangfoldighed.
- 4) Behovet for en samlet handlingsplan.

Denne materialesamling indeholder skriftlige oplæg til det første seminar den 4. april 2008, som søger at belyse følgende:

1. Biodiversitet i praksis – synspunkter fra interessenter i sektorerne
2. Biodiversitet i perspektiv af EU's regelsæt, herunder erfaringer fra Sverige
3. Viden, monitorering og opfølgning – hvad skal der til?

Seminarer afvikles efter høringsmodellen, det vil sige korte oplæg i blokke, som efterfølges af spørgetid til politikerne.

Til at bidrage med faglig ekspertise har Teknologirådet nedsat en baggrundsgruppe. Baggrundsgruppens rolle er bl.a. at medvirke ved planlægningen og gennemførelsen af seminarerne, samt udarbejde et katalog over de redskaber og initiativer, der blev foreslået på høringen i maj 2007, og som vil blive fremført på seminarer den 4. april 2008. Kataloget skal danne baggrund for en drøftelse af, hvordan der kan skabes en langsigtet samlet national handlingsplan for biodiversitet i Danmark. Denne drøftelse skal finde sted på seminarer den 30. april.

Baggrundsgruppen består af:

- Carsten Rahbek, professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet.
- Flemming Skov, forskningschef, afdelingen for Vildtbiologi og Biodiversitet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Karen Post, erhvervspolitisk konsulent, Dansk Landbrug.
- Niels Strange, professor, Skov og Landskab.
- Tommy Dybbro, sekretær for Det Grønne Kontaktudvalg.
- Troels Rasmussen, Kommunernes Landsforening.

De to seminarer er ikke åbne for offentligheden.

Teknologirådet, marts 2008

Ulla Holm Vincentsen, projektleder
Søren Gram, projektleder
Signe Skibstrup Blach, projektmedarbejder

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Program	6
Spørgsmål til oplægsholderne	7
Præsentation af oplægsholdere	8
Ib W. Jensen.....	8
Martin Einfeldt.....	8
Michael Andersen	8
Helle Tegner Anker.....	8
Urban Emanuelsson	9
Jesper Fredshavn.....	9
Henrik Enghoff	9
Skriftlige oplæg	10
1. Dansk Landbrug.....	10
Af Ib W. Jensen	10
2. Dansk Skovforening.....	13
Af Martin Einfeldt	13
3. Danmarks Fiskeriforening	17
Af Michael Andersen.....	17
4. Gennemførelse af EU's naturbeskyttelsesdirektiver i Danmark.....	21
Af Helle Tegner Anker	21
5. Svenske erfaringer med håndtering af biodiversitet.....	26
Af Urban Emanuelsson.....	26
6. Biodiversitet 2010 –overvågning af arter og naturtyper	27
Af Jesper Fredshavn	27
7. Viden, monitoring og opfølgning – hvad skal der til?	31
Af Henrik Enghoff.....	31
Præsentation af baggrundsgruppen	35
Carsten Rahbek	35
Flemming Skov	35
Karen Post.....	36
Troels Rasmussen	36
Niels Strange.....	36
Tommy Dybbro.....	37

Program

Program til seminar i Miljø- og Planlægningsudvalget

Fredag den 4. april 2008 kl. 9.00-12.00 i lokale 2145, Christiansborg

9.00 – 9.10 Indledning

Ved Steen Gade, udvalgsformand (SF).

9.10 – 9.20 Opsamling fra høringen den 15. maj 2007

Ved Carsten Rahbek, professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet.

9.20 – 10.05 Biodiversitet i praksis – synspunkter fra interessenter i sektorerne

9.20 – 9.25 Ib W. Jensen, viceformand, Dansk Landbrug

9.25 – 9.30 Martin Einfeldt, informationschef, Dansk Skovforening

9.30 – 9.35 Michael Andersen, chefbiolog, Danmarks Fiskeriforening

9.35 – 10.05 Debat

10.05 – 11.15 Biodiversitet i perspektiv af EU's regelsæt samt svenske erfaringer

10.05 – 10.10 Helle Tegner Anker, professor, Det Biovidenskabelige Fakultet,
Københavns Universitet

10.10 – 10.35 Urban Emanuelsson, professor, direktør, Swedish Biodiversity Centre

10.35 – 11.10 Debat

11.10 – 11.55 Viden, monitoring og opfølgning – hvad skal der til?

11.10 – 11.15 Jesper Fredshavn, seniorrådgiver, Afdeling for vildtbiologi og
biodiversitet, Danmarks Miljøundersøgelser

11.15 – 11.20 Henrik Enghoff, professor, Statens Naturhistoriske Museum, Københavns
Universitet.

11.20 – 11.55 Debat

11.55 – 12.00 Opsamling og afrunding

Ved Steen Gade, udvalgsformand (SF)

Spørgsmål til oplægsholderne

Seminaret er inddelt i tre overordnede temaer

- 1) Integration af hensyn til biologisk mangfoldighed i sektorerne
 - 2) Håndtering af EU's regler og direktiver
 - 3) Viden om og monitorering af biologisk mangfoldighed
-
- 1) Biodiversitet i praksis – synspunkter fra interessenter i sektorerne
 - Hvilke fordele/styrker og ulemper/svagheder har de forslag, der blev fremsat på høringen den 15. maj 2007?
 - Hvilke forslag mener du/I vil have størst gavnlig effekt på biodiversiteten og hvorfor?
 - Hvilke forslag ser du/I helst gennemført og hvorfor?
 - Idéer til nye tiltag, der kan fremme biodiversiteten i Danmark.

 - 2) Biodiversitet i perspektiv af EU's regelsæt, herunder erfaringer fra Sverige
 - I hvilket omfang kan Danmark efterleve EU's direktiver?
 - Hvordan implementeres direktiverne bedst muligt?
 - Hvordan kan Danmark sikre biodiversiteten uden for de særligt udpegede områder?
 - Hvordan kan EU's regler gøres mere hensigtsmæssige?
 - Hvordan gør man i Sverige?

 - 3) Viden, monitorering og opfølgning – hvad skal der til?
 - Hvad skal der til for, at der kan foregå en koordineret og tilstrækkelig overvågning af den biologiske mangfoldighed? Hvordan kan en artsdatabase bidrage til at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed, og hvordan kan den oprettes og vedligeholdes?
 - Hvad er det for viden, der mangler, og hvad skal den pågældende viden bruges til? Hvordan skal viden identificeres, indsamles og struktureres, så den bliver anvendelig?
 - Hvad skal et overvågningssystem kunne, og hvilke ressourcer skal der til for at etablere og drive det?
 - Hvad mangler der viden om for at opnå størst mulig effekt af de redskaber, der skal være med til at standse nedgangen i biodiversitet?
 - Hvilke erfaringer har man i Sverige, som roses for sin overvågning og sektorintegration?

Præsentation af oplægsholdere

Ib W. Jensen

Viceformand i Dansk Landbrug

Hovedområder:

Ansvar for naturspørgsmål, herunder nationalparker

Medlem af Landsudvalget for Planteavl

Medlem af Brancheudvalget for Frugt og Grønt

Kontaktudvalget mellem Jordbrug og Friluftsliv

Kontaktudvalget med Danmarks Naturfredningsforening

Medlem af Landbrugets Energiudvalg

Ib W. Jensen er født 5. september 1949. Han driver en gård på Fyn med Specialafgrøder og planteavl.

Martin Einfeldt

Chef for Dansk Skovforenings informationsafdeling

Født 1966

Forstkandidat 1992

Michael Andersen

Danmarks Fiskeriforening

Cand. scient. i biologi fra København Universitet i 1991. Forsker ved Grønlands Fiskeriundersøgelser (nu Naturinstituttet) i Nuuk Grønland fra 91 til 95, med fiskeribiologisk forskning og rådgivning på krabber, rejer, torsk, hellefisk og laks som hovedopgaver. Siden 1995 ansat ved Danmarks Fiskeriforening som biolog og videnskabelig rådgiver, de seneste år især med fokus på den biologiske rådgivning, fiskeriteknologi og det internationale arbejde i de Regionale Rådgivende Råd for fiskeri, HELCOM, OSPAR mm.

Helle Tegner Anker

Uddannelse: Cand.jur. (1991), PhD, 1996, Aarhus Universitet

Ansættelser: Professor i retskundskab (2002-) v. Det Biovidenskabelige Fakultet (tidligere KVL), Københavns Universitet, Lektor (1999-2002) v. Juridisk Institut, Aarhus Universitet, Forskningsadjunkt (1996-1999) v. Center for Samfundsvidenskabelig Miljøforskning, AU

Forskningsområder: Miljøret, særligt om naturbeskyttelse, vand, arealanvendelse og planlægning

Udvalgte publikationer: *The Precautionary Principle and Nature Conservation Law – Danish Experiences*, in Nicolas de Sadeleer (ed.): *Precaution in the Nordic countries*,

Earthscan, 2007 s. 270-290, *Ekspropriation og erstatningsfri regulering – særligt om Natura 2000*, i Lars Ramhøj (red.): Fast ejendoms ret. Synsvinkler og perspektiver, 2007 s. 41-66, *Naturbeskyttelseslovgivning*, i Basse, E.M. (ed.), Miljøretten 2., 2. udg., 2006, pp. 337-462, *EU-regulering af natur- og arealressourcer*, i Basse, E.M. (ed.), Miljøretten 2., 2. udg., 2006, pp. 119-174, *Ny lovgivning til gennemførelse af EU's vandrammedirektiv og EU's habitatdirektiv*, Tidsskrift for Landbrugsret 2005, pp. 53-68.

Urban Emanuelsson

Forstander for det Svenske Center for Biodiversitet

Jesper Fredshavn

Seniorrådgiver ved Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. Uddannet ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole som havebrugskandidat (cand. hort.) i 1984 og lic. agro. (Ph.D.) i 1987. Ansat ved KVL i perioden 1984-94 som kandidatstipendiat, adjunkt og lektorvikar. Ansat ved DMU/Kalø siden 1994 som seniorforsker (1994-96), forskningschef ved Afd. f. Landskabsøkologi (1996-2003) og siden 2003 som seniorrådgiver. Siden 2003 har JRF i Fagdatacenter for Biodiversitet, DMU, udviklet og beskrevet metoder til brug for den nationale overvågning og kortlægning af både lysåbne og skovdækkede naturtyper. Han har udviklet og beskrevet metoder til vurdering af naturtilstand til brug for forvaltningen af Natura 2000 områder og Naturbeskyttelseslovens §3-typer. Siden 2006 projektleder på Danmarks Naturdata, en fællesoffentlig naturdatabase under Danmarks Miljøportal. Han har publiceret mere end 45 videnskabelige artikler, afhandlinger, rapporter, tekniske anvisninger samt populærfaglige fremstillinger.

Henrik Enghoff

Professor i zoologisk systematik og zoogeografi og kurator for dele af de entomologiske samlinger, Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet.

Dr. scient. (1984), Københavns Universitet. 171 publikationer, hovedsagelig om taxonomi og biogeografi.

Leder af DanBIF (dansk knudepunkt for Global Biodiversity Information Facility).

Direktør for Zoologisk Museum, senere Statens Naturhistoriske Museum, 1996-2007.

Medlem af Naturfredningsrådet 1981-1989.

Dansk "focal point" for Global Taxonomy Initiative under Biodiversitetskonventionen.

Medlem af Europarådets Europarådets ekspertgruppe for beskyttelse af hvirvelløse dyr.

Skriftlige oplæg

1. Dansk Landbrug

Af Ib W. Jensen

Indledning

Dansk Landbrug deltog med stor interesse i høringen *Biodiversitet 2010 - hvordan når vi målene?* den 15. maj 2007. Vi er i Dansk Landbrug helt bevidste om den centrale rolle, vi spiller i spørgsmålet vedrørende biodiversitet - en rolle der også blev fremhævet ved høringen - og der er ingen tvivl om, at landbruget skal være og ønsker at være en aktiv medspiller i den fremtidige indsats for at hindre yderligere tilbagegang i biodiversiteten.

På høringen kom mange bud på, hvad en fremtidig indsats skal indeholde. Grundlæggende var der enighed om, at der er behov for bedre dataindsamling, da vi i Danmark ved alt for lidt om tilstanden i den terrestriske natur. For Dansk Landbrug er det helt afgørende, at en indsats bygger på velfunderede faglige argumenter, og vi bakker derfor op om en øget dataindsamling. Samtidig har vi forståelse for, at eksperterne - trods manglen på data - mener, de har tilstrækkelig viden til at kunne sige, at der nødvendigvis med en indsats på området.

Landbruget som aktiv medspiller

I landbruget vil vi gerne kvittere for, at det blev slået fast på høringen, at landbruget skal være en aktiv medspiller og ikke spilles af banen. I forlængelse heraf blev der efterlyst en større naturforståelse og viden om naturen blandt landmænd.

Et oplagt og simpelt redskab til at øge forståelsen og bevidstheden om de naturværdier, der findes på de enkelte bedrifter, er naturplaner. En naturplan er konkret rådgivning til landmanden i form af et idékatalog over, hvordan ejendommens natur kan udvikles. Mindst lige så vigtigt som at komme med konkrete forslag til tiltag er det, at naturplanen øger landmandens bevidsthed om de naturværdier, der er på ejendommen og giver viden om, hvordan blot en lille ændring i den daglige drift kan være til gavn for naturen og dermed i mange tilfælde også for biodiversiteten.

I 2006 blev det muligt at søge tilskud til udarbejdelse af naturplaner, hvor tilskuddet dækkede 50 procent af udgifterne. Ordningen er ikke videreført i det nye länddistriktsprogram, hvilket er rigtig ærgerligt, da interessen for naturplaner er stor, og en fortsættelse af ordningen kunne give flere landmænd lyst og mulighed for at være med. Landbruget har gennem de sidste år brugt ressourcer på uddannelse og efteruddannelse af mange naturkonsulenter, som står klar til, at deres viden bruges ude på bedrifterne.

Virkeligheden er dog, at landbruget ikke kan leve af at "producere" natur, og så længe der ikke er tilstrækkeligt med midler til at købe den ydelse, som naturpleje rettelig er, kommer naturkonsulenternes viden ikke ud og bliver brugt i det ønskelige omfang. Produktion af natur, biodiversitet og miljø kan dog i langt større omfang end i dag blive

en del af produktpaletten på de danske landbrug. Dette forudsætter blot, at der er en betalingsvillighed i samfundet, og at der findes den tilstrækkelige finansiering - fx gennem landdistriktsprogrammet jf. nedenfor. En sådan udvidelse af landbrugets traditionelle produktsammensætning vil være til gavn for både natur, miljø og landbrug.

En anden oplagt mulighed er at styrke landbrugsskolernes undervisning på naturområdet. Vi vil i landbruget se nærmere på, hvordan vi herigennem kan forberede fremtidens landmænd til udfordringerne på naturområdet.

Afgræsning

Manglen på ekstensiv afgræsning er noget, der kommer frem igen og igen. Det skal slås fast, at landbruget er klar til at levere dyr til afgræsningen, hvad enten det drejer sig om private eller offentlige arealer - men der er ikke i sig selv økonomi i ekstensiv afgræsning. For så vidt angår de offentlige arealer (Skov- og Naturstyrelsens), er vi i god dialog med styrelsen med henblik på et øget og forbedret samarbejde mellem styrelsen og de landmænd, der kan levere dyr til naturpleje. For de privatejede naturområder som eksempelvis §3-områderne gælder tilsvarende, at manglende pleje ikke er udtryk for manglende vilje, men et spørgsmål om økonomisk overlevelse.

En undersøgelse udført af analyseinstituttet GfK Danmark i juli-august 2007 viste, at 2 ud af 3 bedrifter med naturarealer anvender afgræsning som naturpleje, mens hver sjette bedrift benytter slåning, og hver femte bedrift lader naturarealet ligge urørt hen. Undersøgelsen viste, at tilskud er et vigtigt incitament til at afgræsse arealer, selvom tilskuddet i mange tilfælde ikke gør afgræsningen rentabel.

Omlægning af landbrugsstøtten

Et af forslagene fra de grønne organisationer er omlægning af landbrugsstøtten. Tendensen er, at flere penge flyttes til landdistriktsprogrammet, herunder forskellige betalingsordninger til natur- og miljøvenlige tiltag på landbrugsarealer, og vi forventer og bakker op om, at denne tendens fortsætter.

Det er dog afgørende, at omlægning af landbrugsstøtten (modulation) sker ens i hele EU, hvis vi fortsat skal have en konkurrencedygtig landbrugssektor i Danmark. Bliver der i modsat fald tale om frivillig modulation, vil det betyde ulige konkurrencevilkår blandt medlemslandene i EU. Vælger man i Danmark at gøre brug af frivillig modulation i større grad end i andre lande, vil det få alvorlige konsekvenser for den danske landbrugssektor. Det vil givet i fald på nogle områder være godt for naturen i Danmark, men efterspørgslen på fødevarer og nonfoodprodukter vil i så fald blive opfyldt af andre lande, hvor hensynet til naturen ikke er bedre end i Danmark - nok snarere i flere tilfælde ringere.

Integrering af hensyn til biodiversitet i andre tiltag

Danmark er et lille land, og skal det lykkes at opfylde de mange forskellige krav og ønsker til det åbne land som f.eks. bedre muligheder for rekreative aktiviteter, beskyttelse af overflade- og grundvand, etablering af nationalparker, sikring af biodiversiteten etc., er det nødvendigt, at vi så vidt muligt integrerer flere formål i de samme tiltag - ellers er der ganske enkelt ikke plads nok til, at vi fortsat har en produktiv landbrugssektor.

På høringen blev det for eksempel fremført, at etablering af nationalparker ikke nødvendigvis bidrager til sikring af biodiversiteten. Når vi fra landbrugets side bakker op om nationalparker i Danmark, er vi nødt til at få sikkerhed for, at nationalparkerne også bidrager til ønsker/krav om sikring af biodiversiteten.

Andre tiltag som for eksempel plantning af læhegn og udlægning af randzoner skal ligeledes tænkes ind i en helhed, så de udover de andre formål, de måtte have, samtidig bidrager til at opfylde kravet om at standse tilbagegangen i biodiversiteten. Læhegn, randzoner, vandhuller etc. er oplagte elementer, der kan indgå i de netværk, der fremføres som værende nødvendige for at forbinde større naturområder. Det er ikke nødvendigvis problematisk for landbruget med netværk - men det er helt afgørende, at det sker på et frivilligt grundlag og med den nødvendige fleksibilitet, så det ikke hindrer fortsat udvikling af landbrugsdriften.

Brak

Spørgsmålet om ophævelse af brakforpligtigelsen har været et centralt miljøpolitisk emne i de sidste måneder. Ophævelsen i 2008 er midlertidig, men meget tyder på, at den kan blive permanent. Dansk Landbrug er opmærksom på, at der kan være både natur- og miljømæssige værdier tilknyttet en del af de braklagte arealer og vil således være en aktiv medspiller i at finde løsninger, der tilgodeser dette. Hvis der fx i forbindelse med evaluering af vandmiljøplanerne og Vandramme- og Natura 2000- planlægningen tilvejebringes relevante ordninger vil det kunne betyde en natur- og miljømæssig målretning af de udtagne arealer.

Pesticider

I landbruget er man meget opmærksom på ikke at bruge flere pesticider end nødvendigt. På høringen blev det fremført, at en undersøgelse havde vist, at det ikke havde nævneværdig betydning for udbyttet, hvis den anbefalede dosis pesticid reduceredes betragteligt (under visse forudsætninger). Resultaterne er interessante, men de kræver nærmere undersøgelse bl.a. vedrørende effekterne på længere sigt. Derfor har Dansk Landbrugsrådgivning fulgt undersøgelsen op, så der fra og med 2007 indgår lignende undersøgelser i landsforsøgene.

Samtidig mener vi, at det vil være relevant at se på mulighederne for at gå bort fra den meget omtalte og problematiske behandlingshyppighed og i stedet anvende et miljøbelastningsindeks. Behandlingshyppigheden siger kun noget om forbruget men ikke noget om miljøbelastningen, og landbruget ønsker derfor, at vi i stedet anvender et miljøbelastningsindeks - det vil give landmanden større fleksibilitet, samtidig med at det i større grad beskytter miljøet.

2. Dansk Skovforening

Af Martin Einfeldt

Skovforeningens udgangspunkt er at skov- og naturejerne bør belønnes for de værdier de skaber for samfundet – og derved motiveres til at skabe endnu flere værdier.

I det følgende har vi integreret vores kommentarer til forslagene fremsat på høringen 15. maj 2007 med vores egne forslag til hvad der bør og ikke bør gøres for biodiversiteten i skovene. Vi har sorteret de konkrete forslag efter om de er gode, mindre betydende eller ikke gode.

Til sidst påpeger vi den måske største forhindring for at udvikle biodiversitet i skovene: EU-kommissionens afvisning af at skov- og naturejerne må tjene penge på at gennemføre støtteberettigede projekter.

Gode forslag

Urørt skov

”54 % af rødliste-arterne hører til i skovene. Derfor er udlægning af urørt skov det enkelt-indgreb som mest markant kan fremme biodiversiteten i Danmark”, sagde Peder Agger. Skovforeningen er enig. Urørt skov er endda teknisk uhyre simpelt at gennemføre. Den oplagte barriere er betalingen: Indtægterne fra arealets træproduktion forsvinder, mens der stadig – ud i al fremtid – vil være udgifter på arealet. Derfor: Jo mere skovejerne tilbydes pr. hektar, jo større, flere og mere værdifulde skovarealer vil skovejerne kunne tilbyde at lægge urørt. Alternativet til at betale skovejerne er erstatningsfri reguleringer af ejendomsretten. Altså konfiskation. Det vil være et ulykkeligt og kortsigtet valg: Det vil skabe dyb modvilje hos ejerne og lægge gift ud for ejernes fremtidige udvikling af naturværdier på frivillig basis.

Beskyttelse af nøglebiotoper

Også dette forslag kan skabe stor biodiversitet i skovene, forudsat at det gennemføres ved frivillighed. Størst kost-effektivitet vil man få med licitationsordninger hvor staten efterspørger en given biodiversitetsproduktion (fx urørt skov, gamle driftsformer, genskabelse af naturlig hydrologi, etablering af løvskovbryn) og lader private skovejere tilbyde projekter. Staten kan så vælge de projekter der giver mest biodiversitet for pengene. Det vil gøre det attraktivt for skovejerne at producere biodiversitet. Produktionen af naturværdier bliver markedsbaseret.

Genskabelse af naturlig hydrologi

Etablering af flere vådområder i skov er én af de mange projekttyper der kan indgå i skovenes salg af biodiversitet til samfundet, ligesom fx urørt skov.

Opløsning af skarpe skel mellem skov og det åbne land

Vi har allerede i dag en beskyttelse af eksisterende løvskovbryn i skoven. En yderligere satsning på dette kan sagtens indgå i skovenes salg af naturværdier.

Mere areal og tættere netværk af arealer

Et større skovareal og et tættere netværk mellem skovarealer vil i sig selv øge biodiversiteten. Skovforeningen støtter Danmarks tilplantningsmål og beklager at tilplantningen er sat tilbage af at landdistriktsprogrammet ikke støtter tilplantning i neutralområder.

Oplysning og uddannelse

En oplysnings- og uddannelsesindsats kan have effekt overfor private skovejere. Det er dog svært at vurdere om den vil være kost-effektiv i forhold til andre muligheder, fx licitation over urørt privat skov.

Omlægning af landbrugsstøtten

Miljøministeren sagde på høringen 15. maj at miljø- og naturindsatsen ville få en meget mere fremtrædende plads i landdistriktsprogrammets revision for 2009-2013. Det tilslutter skovbruget sig under forudsætning af at skovbruget samtidig får en mere central placering i landdistriktsprogrammet.

Udarbejdelse af overordnet fagligt funderet strategi

Fornuftigt tiltag. Strategien skal indeholde de incitamenter der skal få værdierne frem til udbud for samfundet.

Analyse af klimaændringernes konsekvenser.

Relevant og interessant for skovbruget. Effekten på skovenes biodiversitet er uklar.

Mindre betydende forslag

Certificering af skovene

Certificering kan være godt til forskellige formål, men som middel til øget biodiversitet er certificering for indirekte og for usikkert. Problemet er at certificering hviler på den politiske forbruger. Den dag den politiske forbruger mister interessen for certificeret træ, forsvinder også den beskyttelse der kun er opnået gennem certificering.

Reduktion af kvælstofbelastning.

I skovene gødskes kun ved produktion af juletræer og klippegrønt, der beslaglægger 5% af skovenes areal. I vedproducerende bevoksninger gødes ikke. Effekten af dette forslag vil derfor være yderst beskedent i skovene.

Ikke gode forslag

Reduktion af pesticidforbrug.

I skovene bruges pesticider hovedsageligt i forbindelse med juletræer og pyntegrønt. Der bruges herudover lejlighedsvis ganske små mængder til punktvis behandling af nåletræplantninger samt i de første par år efter plantning af løvtræ. Miljøeffekten af dette forslag vil derfor være yderst beskedent i skovene. Da det samtidig vil kunne mindske antallet af løvtræplantninger, vil forslaget virke negativt.

Stop for skovdrift i statskovene

Forslaget er for unuanceret, især i betragtning af den enorme regning skatteyderne ville skulle betale. Vi er enige i Skov- og Naturstyrelsens modargument på høringen 15. maj om at forslaget også vil stoppe den igangværende konvertering fra nåleskov til løvskov.

Kortlægning af de vigtigste nøglebiotoper i skovene og fredning af dem

Kortlægning sker allerede i forbindelse med den igangværende Natura 2000-beskyttelse. Yderligere kortlægning kan være relevant i forbindelse med en ordning for frivillig beskyttelse der sikrer skovejernes positive samarbejde, fx en licitationsordning. Automatisk fredning duer derimod ikke. Den sætter skovejeren ud af spillet og ødelægger motivationen til fremtidig udvikling af naturværdier.

Krav om at statskovenes primære formål skal være at producere biodiversitet.

Det er ikke den mest kost-effektive måde at skabe biodiversitet i skovene på. Der er i forvejen større biodiversitet i de private skove, og potentialet her (75 % af hele Danmarks skovareal) er så stort at en væsentlig del af pengene vil have størst effekt i de private skove.

At revidere naturbeskyttelsesloven sådan at § 3 også beskytter småbiotoper der står træer på

Peder Agger sagde at det blot ville koste lidt trykssværite at få sådan en ordning igennem. Han tager alvorligt fejl: Det vil koste masser af fremtidige naturværdier. Skovejerne vil gøre alt for at deres småbiotoper med træer ikke vokser sig ind i en erstatningsfri §3-beskyttelse.

EU-kommissionen hæmmer skovenes muligheder for at producere biodiversitet

Skovene endte med at indgå i både EU's og Danmarks landdistriktsprogrammer. Det var en vigtig forudsætning for at skovejerne i fremtiden kan producere og sælge naturværdier til samfundet.

Men desværre har EU-kommissionen lagt en alvorlig forhindring for biodiversiteten: Ejeren ikke må tjene på at gennemføre støtteberettigede projekter. Der må kun godtgøres omkostninger og tab. Derved får natur- og miljøprojekter ikke en økonomi som kan konkurrere med arealernes traditionelle produktion. Konsekvensen bliver at den traditionelle produktion blot fortsætter.

3 aktuelle eksempler:

Sikring og udvikling af biologisk særlig værdifuld skov

Dette kan, i teorien, kan ske ved frivillige aftaler efter skovlovens § 25 og finansieret gennem Landdistriktsprogrammet. Men hvis ikke belønningen er attraktiv for ejerne (sammenlignet med fx traditionel træproduktion), bliver der ikke indgået mange aftaler om disse naturværdier. Dækning af direkte omkostninger og tab vil ikke være nok.

Den kommende beskyttelse af arter ifølge Habitatdirektivets artikel 12

Flere af de skovlevende arter der kræver en streng beskyttelse, kan kun sikres hvis skovdriften tilrettelægges så den målrettet tilgodeser arterne. Det kræver en aktiv indsats fra ejerens side og et tab af træproduktion. Hvis denne indsats ikke belønnes så den kan konkurrere med andre produktioner på ejendommen, vil skovejeren i realiteten blive økonomisk straffet for at huse sjældne arter. Konsekvensen bliver at skovejere i fremtiden vil søge at undgå en skovdrift der fremmer disse arter. Artikel 12-beskyttelsen og den mangelfulde belønning til ejerne kan således, stik imod hensigten, blive et incitament til at plante nåletræer i stedet for løvtræer.

Den langsigtede satsning på øget anvendelse af løvtræ i vore skove

Siden 1989 har plantning af løvskov i Danmark været støttet med stor succes. Men nu mener EU-kommissionen at der kun må plantes så få træer at der aldrig vil kunne sikres en kvalitetsproduktion på arealerne. Og ejeren må end ikke for egen regning plante yderligere træer på arealerne for at forbedre kvaliteten. Derved forsvinder en væsentlig del af ejerens motivation for at plante løvtræer, nemlig at der på langt sigt kan komme en træproduktion af høj kvalitet.

Løsning af dette EU-problem

Det er, så vidt vi kan se, hverken EU's landdistriktsforordning eller det danske landdistriktsprogram der forhindrer at skovejere belønnes så tilpas godt at produktionen af naturværdier bliver attraktiv.

Det er alene EU-kommissionens tolkning af tilskudsmulighederne der forhindrer dette. Det er derfor denne tolkning der skal ændres, ikke den grundlæggende lovgivning.

Tilbage står dog Habitatdirektivets artikel-12 beskyttelse som i Danmark truer med at straffe skovejere økonomisk for at dyrke løvskov. Løvskove giver nemlig levede muligheder for flagermus som er beskyttede ifølge direktivet, men som i Danmark lever overalt i løvskovene. Vi håber at det vil lykkes de danske myndigheder at finde en løsning med EU-kommissionen således at danske skovejere ikke motiveres til at plante nål i stedet for løv. I modsat fald må det være en sag for den danske regering af rejse i EU: At habitatdirektivet bør justeres fordi det virker imod sin egen hensigt.

3. Danmarks Fiskeriforening

Af Michael Andersen

På baggrund af en gennemgang af den udsendte rapport om Seminar om "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene", er det Danmarks Fiskeriforenings opfattelse at målet: At standse tilbagegangen i biodiversitet på havene, i stort omfang er nået. Det er ikke ensbetydende med, at situationen på havene omkring Danmark er perfekt i alle henseender. Det er blot udtryk for, at der ikke er dokumenteret nogen særlig tilbagegang i biodiversiteten! Det er heller ikke udtryk for, at fiskeri ikke påvirker havene, men udtryk for, at dansk fiskeri aktuelt ikke udgør nogen trussel mod biodiversiteten i havet. Dertil kommer, at der er en række initiativer på vej, som utvivlsomt vil medvirke til yderligere at forbedre den generelle situation. Det er initiativer i form af fx habitat direktiv og Natura 2000, udvikling i EU's fiskeripolitik til at være baseret på MSY (red.: Maximum Sustainable Yield) samt indførelse af maritim politik i EU.

De korte svar på de udsendte spørgsmål vil derfor være:

Hvilke fordele/styrker og ulemper/svagheder har de forslag, der blev fremsat på høringen?

I forhold til det forslag der er fremsat, vurderes, at det ikke vil have nogen selvstændig betydning for biodiversiteten/evt. begrænset betydning. De initiativer, der er i gang, forventes at få stor effekt. Forslaget kan evt. genere fiskeriet.

Hvilke forslag mener du/I vil have mest gavnlig effekt på biodiversiteten og hvorfor?

Danmarks Fiskeriforening mener, at det er utrolig gavnligt at fortsætte og udvikle det samarbejde der i dag er mellem forskere og fiskere, med henblik på at få større kendskab til fiskeriets betydning for havets tilstand.

Hvilke forslag ser du/I helst gennemført og hvorfor?

Danmarks Fiskeriforening ser gerne, at der bliver mere fokus på konsekvenserne af olie- og grus-indvinding.

Hvilke nye tiltag kan du/I foreslå skal gennemføres inden for dit/jeres område?

Danmarks Fiskeriforening finder, det er meget vigtigt, at vi nu søger at dokumentere effekterne af de mange initiativer der er i gang, inden man uden videre iværksætter nye tiltag.

1. Indledning

Danmarks Fiskeriforening vil i det følgende søge at redegøre for de initiativer der i disse år er i gang og/eller er på vej, og som kan forventes at have indflydelse på udviklingen i biodiversiteten på havene.

Baggrunden for kommentarer er primært den rapport, Teknologirådet har udarbejdet, om seminar afholdt den 15. maj 2007 om "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene".

2. Betragtninger om biodiversitet

Det er formålstjenligt at huske, hvad målet for biodiversitet er i 2010 - *at stoppe tabet af biodiversitet i 2010.*

Med udgangspunkt i de indledende kommentarer er det Danmarks Fiskeriforenings påstand, at der ikke i rapporten fra seminaret den 15. maj findes nogen dokumentation for, at der i havene omkring Danmark er tilbagegang i biodiversiteten! Og derfor er der ej heller på den baggrund nogen særlig begrundelse for at iværksætte tiltag, der skal standse tilbagegangen i biodiversitet.

Synspunktet understøttes i virkeligheden af det konkrete forslag vedr. anvendelse af havene, som findes i rapportens Resumé :

- Udpegning af nye værdifulde havområder som "urørt" hav uden menneskelige aktiviteter såsom fiskeri. Peder Agger foreslog, at der udlægges 5-10 større områder. Ifølge Einar Eg Nielsen bør områderne generelt være større og mere sammenhængende end de nuværende Habitatområder, og der bør udvikles og implementeres indikatorer for fiskeriets påvirkning af biodiversiteten på alle niveauer

Forslaget forholder sig alene til betydning og konsekvenser af fiskeri. Det påstås, at der er behov for at udvikle og implementere indikatorer for fiskeriets påvirkning af biodiversiteten på alle niveauer. Dette forslag stilles, uanset at fiskeriets konsekvenser for fisk, fugle, havbund mv. formentlig er noget af det mest velbelyste, når der tales om forhold, der påvirker havene. Hvis man gør sig den ulejlighed, at læse rapporter udgivet af ICES (red.: International Council for the Exploration of the Sea), vores egen Danmarks Fiskeri Undersøgelse og mange andre institutioner, kan findes masser af videnskabelig litteratur, med bud på "indikatorer for fiskeriets påvirkning af biodiversiteten på alle (eller i hvert fald mange) niveauer.

Kort sagt: Hvis målet er at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten omkring Danmark – så kan man med god ret hævde, at der er ingen tilbagegang er, så målet er nået. Yderligere er det tvivlsomt, om den anbefaling der findes i rapport fra 15. maj, vil bidrage til at styrke *biodiversiteten*.

Når det så er sagt, skal det også gøres klart, at der er en række forhold, hvor der er god grund til at drøfte ændringer i den påvirkning, den menneskelige adfærd fører til på havene. Danmarks Fiskeriforening har i flere år gjort opmærksom på:

- At iltsvind i de indre danske farvande er ødelæggende for de berørte områder
- At den dioxin, der findes i laks i Østersøen, er udtryk for en uacceptabel holdning, hvor havene anvendes som skraldespand!
- At der er stort behov for mere viden om klimaforandringernes betydning for havene
- At der er behov for større viden om olieinstallationers og grusindvindings betydning for havene
- At vi stadig har behov for at forbedre og udvikle vores viden om de konsekvenser fiskeriet har på især fiskebestandene, men også på andre dyr og planter.

Heldigvis er der initiativer i gang på mange af disse områder.

3. Fiskeriets indflydelse på biodiversiteten

Fiskeriets indflydelse på biodiversiteten ligger især på de følgende punkter

1. Ved fangst af målarter – Denne indflydelse reguleres gennem kvoterne, hvis formål det netop er at opretholde bestandene. Med de vedtagne strategier for MSY er det netop et af de primære formål at sikre biodiversiteten. Dette gøres ved at reducere beskatningen af mål-arterne ganske betydeligt, ud over hvad der er nødvendigt fra en ren ressourcebeskatnings betragtning, idet man ikke bare bekymrer sig om arternes produktionspotentiale, men også at den genetiske mangfoldighed inden for arterne sikres. Denne proces er i fuld gang med de nye forvaltningsplaner for fladfisk i Nordsøen, torsk i Østersøen, sild i Nordsøen osv, osv. Med tiden er det planen, at alle vigtige arter skal være omfattet af sådanne planer. Der arbejdes intensivt på denne front i de regionale rådgivende råd. Således er der i dag møde i det rådgivende råd for Østersøen – hvor langtidsplaner for sild og brisling er på dagsordenen.
2. Ved bifangst af ikke kommercielle arter – Tekniske regler om maskevidder og redskabsdesign, forsøges konstant at reducere denne fangst. Drivgarnsfiskeri er blevet forbudt. For bifangst af hvaler og fugle arbejdes der endvidere dels med ”bortskræmningsanordninger” og dels med periodevise lukninger af særligt udsatte områder. Dette er et område, som vil kræve store ofre af erhvervet, men vi er parate til at indgå i en konstruktiv dialog. I forbindelse med oprettelsen af Natura 2000 områder i tyske zone er vi allerede i gang, og vi er netop ved at udvide staben i Danmarks Fiskeriforening med en person, der skal arbejde på fuld tid med disse problemer.
3. Ved fysiske påvirkninger fra fiskeredskaber. Det er sandt, at bundsløbende redskaber har en påvirkning på bunden og de dyr, der lever der. Det kan ikke undgås, men det skal påpeges, at den form for fiskeri kun foregår på en begrænset del havet. Der er ikke tale om – som nogle påstår – at hele Nordsøen gennemtrawles et antal gange om året. Tværtimod – en relativt begrænset del af bunden gennemtrawles måske 100 gange om året, mens langt den største del aldrig berøres af et fiskeredskab. Dette kan ses meget tydeligt, hvis man kigger på de såkaldte VMS (red.: Vessel Monitoring Systems) data. Engelske undersøgelser har for eksempel vist, at der i UK farvand fiskes på ca. 20% af havet. Også med hensyn til denne effekt vil oprettelsen af MPA'er (red.: Marine Protected Areas) være et tiltag, der kan reducere effekten.

Hele grundlaget for EU's Fiskeripolitik er at efterleve de politiske aftaler – også – og måske især – på miljøområdet. Der er ingen konflikt mellem miljøpolitikken og fiskeripolitikken, men det er vigtigt, at give tid til at tilpasse aktiviteterne – fiskeriet er i fuld gang.

4. De væsentligste politikområder, der regulerer adfærden på havene:

Nedenfor findes en kort opregning af de væsentligste politikområder, der aktuelt regulerer anvendelse af havene omkring Danmark.

EU's fiskeripolitik:

De vigtigste instrumenter i EU's fiskeripolitik er kvoter og indsatsregulering (havdage). Formålet har været at sikre bestandene mod overudnyttelse. De senere år har især udviklingen i torskebestanden været til diskussion. Det ser heldigvis ud til, at denne

bestand nu er i bedring, hvilket senest er dokumenteret i ICES bestandsvurdering, som er offentliggjort den 19. oktober 2007.

Med de vedtagne strategier for MSY er det netop et af de primære formål at sikre biodiversiteten. Se overfor om MSY.

Dansk Fiskeripolitik

Fra og med 2007 er indført et rettighedsbaseret reguleringssystem i Danmark. Det er svært allerede nu at opgøre de præcise konsekvenser, men allerede i indeværende år ser de foreløbige tal ud til at understøtte forventningen om, at der vil blive markant færre fartøjer. Det forventes også, at fiskernes interesse i mere langsigtede initiativer forøges, da betingelsen for at opretholde værdien af erhvervede rettigheder vil være, at fiskeriet fortsat kan udøves.

Danmark har været frontløber i EU med hensyn til at styrke og udvikle samarbejde mellem fiskere og forskningsverdenen. Danmarks Fiskeriforening har taget initiativ til et tæt samarbejde med forskere fra Danmarks Fiskeriundersøgelser (REX-projektet) om at kortlægge de aktuelle torskebestande i Nordsøen, og at tilsvarende projekter forhåbentlig også kan gennemføres i andre farvande.

REX-projektet har flere fiskefartøjer med blandt andet biologer med på fiskeri for at kortlægge, hvor torskebestandene findes, og hvor store de er. Målet er at skaffe den bedst mulige viden om torsken.

Habitat direktiv og Natura 2000:

Disse områder udlægges i disse år i Danmark og de øvrige medlemslande i EU. Da erfaringerne p.t. er få, bliver det naturligvis spændende at følge, hvilket betydning udlægning af disse områder vil få. Det bemærkes, at der ikke er noget krav om fiskeriforbud i habitat og Fuglebeskyttelsesområder. Det vil i hvert område bero på en konkret vurdering.

Fremtidig maritim Politik i EU

EU kommissionen har den 11. oktober sendt sin "Maritime Blue Paper (eksisterer endnu ikke i dansk udgave)". Heri er opregnet er række initiativer, som skal styrke den integrerede maritime politik i EU. Hensigten er både at søge bedre koordination af nuværende initiativer og understøtte nye initiativer.

4. Gennemførelse af EU's naturbeskyttelsesdirektiver i Danmark

Af Helle Tegner Anker

1. Hvorfor er det så svært?

Gennemførelsen af EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiver volder store kvaler i Danmark og tilsvarende i en række andre EU-lande, hvilket bl.a. det store antal sager ved EF-Domstolen vidner om. *Den formelle gennemførelse* ved klare og præcise lovregler er endnu ikke helt på plads i Danmark. Dertil kommer problemer med *den faktiske gennemførelse* af de bindende mål om at sikre en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter samt om at undgå forringelse af den nuværende tilstand.

Én forklaring på at den formelle gennemførelse ved klare og præcise lovregler volder problemer kan bl.a. findes i det forhold, at habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne er baseret på et andet reguleringsperspektiv end størstedelen af den danske miljølovgivning. Direktiverne er karakteriseret ved et ressourcaperspektiv eller et naturkvalitetsperspektiv, hvor udgangspunktet er sikring af en bestemt naturkvalitet, som gælder uanset, hvilke aktiviteter der kan påvirke naturkvaliteten. Dette skal ses i modsætning til det aktivitetsperspektiv, som i et vist omfang kendetegner den danske miljølovgivning, hvor udgangspunktet er en regulering af bestemte typer af aktiviteter – f.eks. med loven om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug som det seneste eksempel. Paradoksalt nok er naturbeskyttelsesloven i et vist omfang karakteriseret ved et ressourcaperspektiv som udtrykt i § 3-beskyttelsen af naturtyper. Men dette er ikke slået igennem ved gennemførelsen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. I stedet har man hidtil valgt en gennemførelsesform, der i høj grad er aktivitets- og sektoropdelt.

Eksempelvis er udgangspunktet for gennemførelse af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 Miljøministeriets bekendtgørelse om internationale naturbeskyttelsesområder og den heri indeholdte opregning af en række tilladelses- og dispensationsordninger (inden for Miljøministeriets ressort) suppleret af mere eller mindre tilsvarende krav i række andre love og bekendtgørelser uden for Miljøministeriets ressort.¹ Dertil kommer regulering af aktiviteter eller projekter, der ikke kræver tilladelse efter lovgivningen, men som måske alligevel kan påvirke et beskyttet område. For en nærmere afgrænset gruppe af sådanne projekter blev der i 2004 etableret en særlig anmeldeordning i henhold til naturbeskyttelsesloven og skovloven. Ordningen gælder dog kun de projekter, der finder sted inden for et beskyttet område.

Vanskeligheder med at sikre ressourcelperspektivet er imidlertid ikke alene af en mere lovteknisk karakter. Ressourcelperspektivet rejser nemlig nogle retssikkerhedsmæssige betænkeligheder. De retssikkerhedsmæssige betænkeligheder illustreres bl.a. i den ovenfor nævnte anmeldeordning, hvorefter der gælder en umiddelbar forpligtelse til at anmelde de i bilaget nærmere angivne aktiviteter/projekter. Følges ressourcelperspektivet burde anmeldeordningen udstrækkes til at gælde alle aktiviteter/projekter, der kan medføre en væsentlig påvirkning af et Natura 2000-område. En sådan umiddelbar forpligtelse kan imidlertid være vanskelig at håndtere for den enkelte borger – især for aktiviteter/projekter i en større afstand fra Natura 2000-

¹ For en oversigt over gennemførelseslovgivning pr. 29. oktober 2006 kan henvises til Skov- og Naturstyrelsens parallelstillinger vedrørende henholdsvis habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet på www.blst.dk/Natura2000. Gennemførelsen berører mindst 24 forskellige love med tilhørende bekendtgørelser mv.

området, hvor det ikke nødvendigvis vil være klart for den enkelte borger, at der skal ske anmeldelse.

2. Den formelle og den faktiske gennemførelse – retlige udfordringer

Danmark er forpligtet til at sikre en fuldstændig, klar og præcis gennemførelse af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne i national lovgivning. EF-domstolen har i flere sager understreget, at en punktlig gennemførelse af direktiverne er af særlig betydning, hvor forvaltningen af det fælles eje er betroet medlemsstaterne.² Selvom der i Danmark er taget flere lovinitiativer med henblik på gennemførelse af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne, er der fortsat visse mangler, som det bl.a. er påpeget i Kommissionens åbningsskrivelser fra 2006. Der savnes bl.a. en præcis lovgivning til gennemførelse af artsbeskyttelsen, især habitatdirektivets artikel 12 og det heri indeholdte forbud mod at ødelægge eller beskadige yngle- og rastesteder for de såkaldte bilag IV-arter. Der vil efter det oplyste blive fremsat et lovforslag vedr. gennemførelse af artikel 12 mv. i det kommende folketingsår. Artsbeskyttelsen vil ikke blive behandlet i dette notat. Derimod fokuseres på de retlige udfordringer, der fortsat eksisterer vedrørende områdebeskyttelsen, dvs. først og fremmest beskyttelsen af Natura 2000-områder.³ Der gælder efter direktiverne tillige visse beskyttelseskrav uden for de udpegede Natura 2000-områder.

2.1 Natura 2000-områder

Områdebeskyttelsen består af 4 hovedelementer: 1) udpegning, 2) forudgående kontrol af nye aktiviteter/projekter og planer – navnlig præciseret i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, 3) indgreb overfor eksisterende skadelige forhold/aktiviteter – navnlig præciseret i habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, og 4) aktiv forvaltning med henblik på at opnå eller bevare en gunstig bevaringsstatus – navnlig præciseret i habitatdirektivets artikel 6, stk. 1 og i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 1.

2.1.1 Udpegning

For så vidt angår udpegning af beskyttede områder bør det overvejes, i hvilket omfang udpegningskriterier og kriterier eller procedurer for justering af udpegninger eller af udpegningsgrundlag skal fremgå af lovgivningen. I det i februar 2007 udsendte høringsudkast vedr. gennemførelse af habitatdirektivet foreslås indføjet en bestemmelse om, at miljøministeren kan foretage ændringer i allerede udpegede internationale naturbeskyttelsesområder. I overensstemmelse med habitatdirektivets artikel 9 må det imidlertid antages, at der alene kan ske hel eller delvis ophævelse af et områdes udpegning som habitatområde, såfremt den naturlige udvikling berettiger hertil – og kun efter samråd med Kommissionen. For så vidt angår fuglebeskyttelsesområder må opmærksomheden henledes på den stadige forpligtelse til at foretage nye udpegninger af relevante områder ud fra ornitologiske kriterier alene. EF-domstolen har tillige understreget, at et område, der ikke er men burde være udpeget som fuglebeskyttelsesområde, er omfattet af de strenge beskyttelseskrav i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4, 1. pkt.⁴ Beskyttelseskravene gælder også i den periode, hvor udpegningen af et område overvejes.

² Se bl.a. C-418/04 *Kommissionen mod Irland* og C-6/04 *Kommissionen mod Storbritannien*.

³ Natura 2000-områder er samlebetegnelsen for habitatområder (også kaldet SAC – Special Areas of Conservation) og fuglebeskyttelsesområder (også kaldet SPA – Special Protection Areas, og oversat til dansk SBO – Særligt Beskyttede Områder).

⁴ Se bl.a. C-355/90 *Kommissionen mod Spanien (Santona Marshes)* og C-418/04 *Kommissionen mod Irland*.

2.1.2 Forudgående kontrol af nye projekter/aktiviteter og planer

Med en lovgivning, der er præget af det ovenfor anførte aktivitetsperspektiv, er det fortsat en udfordring at sikre, at alle projekter og planer, der kan skade et Natura 2000-område, bliver genstand for en forudgående vurdering og kun tillades, hvis det uden rimelig tvivl kan afvises, at de vil have en skadelig virkning på de beskyttede arter og naturtyper, jf. habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og 4, se om EF-domstolens fortolkning bl.a. C-127/02 *Waddenzee*. Der er i den danske lovgivning fortsat problemer med projekter mv., der ikke kræver tilladelse el.lign. efter miljølovgivningen, f.eks. byggetilladelser,⁵ og projekter mv. der slet ikke kræver nogen tilladelse efter lovgivningen, idet den ovenfor omtalte anmeldeordning har et begrænset anvendelsesområde.

Desuden er det i et vist omfang uafklaret, hvornår der foreligger et nyt projekt eller en ny aktivitet. EF-domstolen har bl.a. i C-127/02 *Waddenzee* fastslået, at fornyelse af tilladelser mv., hvor der tages stilling til dels muligheden for at udøve aktiviteten dels til den lokalitet, hvor aktiviteten kan udøves må betegnes som et nyt projekt i direktivets forstand. Endvidere har EF-domstolen i C-418/04 antaget, at også vedligeholdelsesarbejder af eksisterende afvandingskanaler (dræn) er omfattet af artikel 6, stk. 3.

2.1.3 Indgreb over for eksisterende skadelige aktiviteter/forhold

Til gennemførelse af habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 (og stk. 1) er det i 2004 i naturbeskyttelsesloven og skovloven angivet, at kommunalbestyrelsen har pligt til at indgå aftale eller at udstede påbud mod erstatning om de foranstaltninger, der er nødvendige for at realisere Natura 2000-planen, dvs. at sikre en gunstig bevaringsstatus. Tilsvarende regler er ikke klart fastsat for havområdet.⁶

Vedrørende det særlige spørgsmål om habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 forudsætter fastsættelse af en umiddelbar forpligtelse til at undgå forringelse eller forstyrrelse, giver den seneste dom C-418/04 *Irland* efter min vurdering ikke noget entydigt svar på dette.⁷ Et umiddelbart forbud mod eksisterende skadelige aktiviteter, herunder også aktiviteter, som har opnået tilladelse efter lovgivningen, men efterfølgende viser sig alligevel at have en skadelig virkning på et beskyttet område, vil være en ganske vidtgående bestemmelse set ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt. Normalt forudsætter indgreb i eksisterende arealanvendelse og aktiviteter, at der foreligger en konkret begrundet stillingtagen, bl.a. under hensyntagen til grundlovens § 73. I det omfang de danske regler i den faktiske forvaltning følges op af de fornødne aftaler og påbud foreligger der ikke nødvendigvis en modstrid med habitatdirektivet. Det må dog påpeges, at udgangspunktet i naturbeskyttelsesloven og skovloven om, at der ydes

⁵ Det er dog tilkendegivet, at der er lovforslag under forberedelse, bl.a. vedrørende byggelovgivning og vejlovgivning.

⁶ Lovændringen i 2007 af undergrundsloven, elforsyningsloven, kystbeskyttelsesloven, havneloven mv. sikrer ikke en præcis gennemførelse af artikel 6, stk. 2. Det antages, at transportministeren i kraft af Statens Højhedsret er direkte forpligtet efter direktiverne. Dette ændrer dog ikke ved, at der også på dette område må kræves en præcis gennemførelseslovgivning.

⁷ Se dog anderledes Peter Pagh: Nye EF-domme om fuglebeskyttelse kræver ændret dansk lovgivning, Tidsskrift for Miljøret 2008, 1. I C-418/04 blev en irsk ordning om meddelelse vedrørende ikke-tilladte aktiviteter underkendt af EF-domstolen i C-418/04 – dog navnlig med den begrundelse, at det var ubestridt, at der ikke var udstedt sådanne meddelelser for alle beskyttede områder. Det må bemærkes, at den irske ordning tilsyneladende sigtede mod gennemførelse af såvel artikel 6, stk. 2 som stk. 3.

erstatning for tab forbundet med påbud er problematisk set i forhold til EU's miljøansvarsdirektiv.⁸ Der savnes i øvrigt en grundig vurdering af, hvilke indgreb der er omfattet af de erstatningsudløsende påbudsregler og hvilke indgreb, der kan gennemføres uden erstatning efter lovgivningen i øvrigt, f.eks. miljøbeskyttelsesloven eller husdyrgodkendelsesloven.⁹

2.1.4 Aktiv forvaltning

Kravet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 1 om at sikre en gunstig bevaringsstatus og modsvarende i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 1 har et vist overlap med kravet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 om at gribe ind overfor eksisterende skadelige forhold, herunder at imødegå en negativ udvikling der skyldes ikke-menneskeskabte forhold. De virkemidler, der er til rådighed i lovgivningen vil derfor ofte være sammenfaldende, herunder de særlige Natura 2000-bestemmelser i naturbeskyttelsesloven og skovloven, naturgenopretning, fredning, ekspropriation mv. Den aktive forvaltningsindsats må forventes præciseret i de kommende Natura 2000-planer, selvom direktiverne principielt ikke rummer mulighed for udsættelse af den fornødne indsats.

2.2 Beskyttelse af andre områder

Navnlig fuglebeskyttelsesdirektivet fastsætter visse beskyttelseskrav for områder, der ikke er – eller skulle være – udpeget. Der er således en forpligtelse i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt. til at bestræbe sig på at undgå forurening eller forringelse af levesteder uden for de beskyttede områder. Dette må yderligere sammenholdes med den generelle forpligtelse i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 3 til at sikre tilstrækkeligt vidtstrakte og forskelligartede levesteder for alle fuglearter. Endvidere skal medlemsstaterne efter habitatdirektivets artikel 10 i det omfang de finder det nødvendigt bestræbe sig på at fremme forvaltningen af landskabselementer, der er af afgørende betydning for vilde dyr og planter – og som kan styrke den økologiske sammenhæng i Natura 2000-nettet.

Myndighederne er i disse situationer overladt til benytte sig af andre instrumenter end de, der er særligt møntet på Natura 2000-områderne, dvs. at de instrumenter der er til rådighed som udgangspunkt er frivillige støtteordninger, naturgenopretning, herunder også med mulighed for ekspropriation, fredning, vildtreservater mv. Derimod kan de særlige aftale- og påbudsbeføjelser efter naturbeskyttelsesloven og skovloven kun anvendes med henblik på beskyttelse af Natura 2000-områder. Indførelse af mere generelle aftale- og påbudsbeføjelser i lovgivningen bør derfor overvejes.

3. Kan det gøres nemmere?

Med hensyn til den formelle gennemførelse af EU's naturbeskyttelsesdirektiver ville det gøre gennemførelseslovgivningen mere overskuelig, hvis der blev taget udgangspunkt i et ressourceperspektiv med en lovgivning, der gælder på tværs af forskellige sektorområder og –love. En sådan tværgående gennemførelseslovgivning kunne indgå i en ny og mere omfattende naturbeskyttelseslov, der evt. kunne indarbejde såvel

⁸ Miljøansvarsdirektivet har det modsatte udgangspunkt: at den der forårsager en betydelig skade på beskyttede naturtyper eller arter kan gøres ansvarlig herfor, se bl.a. Peter Pagh: Bestemmer ejeren eller den spidssnude frø; UfR 2005, s. 25-33. Det må dog have for øje, at EU's landdistriktsforordning giver mulighed for særlig støtte med henblik på opfyldelse af bl.a. habitatdirektivets bestemmelser.

⁹ Se bl.a. Helle T. Anker: Ekspropriation og erstatningsfri regulering – særligt om Natura 2000, i L. Ramhøj (ed.): Fast Ejendoms Ret, 2007 s. 41-66.

jagtloven som skovloven. Alternativt kunne tværgående bestemmelser indgå i miljømålsloven, der dog hæmmes af at være myndighedsorienteret, hvilket ikke vil harmonere med umiddelbare forpligtelser for borgerne.

Med hensyn til den faktiske gennemførelse er der ud over et klarere lovgrundlag behov for et omfattende oplysnings- og vejledningsarbejde i forhold til myndigheder og borgere. Endvidere er der behov for en grundig analyse af spørgsmålet om, hvem der skal betale for den fornødne indsats – herunder navnlig spørgsmålet om, i hvilket omfang indgreb i eksisterende forhold skal udløse erstatning.

5. Svenske erfaringer med håndtering af biodiversitet

Af Urban Emanuelsson

Oplægget vil være tilgængeligt på dagen for seminaret.

6. Biodiversitet 2010 – overvågning af arter og naturtyper

Af Jesper Fredshavn

Myndighedernes overvågning af naturen i Danmark

Overvågningen af naturen startede i realiteten først for alvor i 2004 og endnu har vi kun de første punkter på den kurve, der fremover skal beskrive udviklingen. Og på visse punkter, især på det terrestriske område, er omfanget af data mangelfuldt. I punktform er her givet et overblik over de data vi råder over, og de data vi mangler:

I dag finder myndighedernes indsamling af naturdata overordnet sted på tre niveauer:

- 1) Det nationale overvågningsprogram, NOVANA, er et stikprøvebaseret program, der følger udviklingen i nogle af habitatdirektivets og fuglebeskyttelsesdirektivets mest sårbare naturtyper og arter. Naturtypeprogrammet er baseret på nogle udvalgte lokaliteter spredt fordelt i Danmark, og artsprogrammet følger ændringer i få, udvalgte arters bestande (af Danmarks ca. 30.000 arter overvåges knap 250, hvoraf de fleste er fugle).
- 2) Det decentrale Vand- og Naturovervågningsprogram, DEVANO, kortlægger naturtilstanden på konkrete arealer med habitatdirektivets naturtyper og arters levesteder. Kortlægningen finder kun sted inden for de udpegede Natura2000 områder (ca 8 pct. af landarealet).
- 3) Kommunerne har overtaget ansvaret for forvaltningen af Naturbeskyttelsesloven, og i den forbindelse foretages en indsamling af naturdata på konkrete beskyttede arealer, der dog hverken er systematisk eller tilbagevendende.

Et mere fuldstændigt billede af udviklingen i den danske biodiversitet kræver:

(A) *En forbedring af videngrundlaget i forhold til EU direktiverne:*

- 1) NOVANA's naturtypeovervågning bør omfatte **alle** habitatdirektivets naturtyper. (+ 9 mio. kr./år)
- 2) NOVANA's artsprogram bør foretage en mere **systematisk** kortlægning af udbredelsen af habitatdirektivets arter og deres levesteder (+ 3 mio. kr./år)
- 3) DEVANO bør udvides til en fuldstændig kortlægning af **alle** habitatdirektivets naturtyper inden for habitatområderne, suppleret med en stikprøvevis kortlægning af habitatdirektivets naturtyper **uden for** habitatområderne (+ 2 mio.kr/år)

(B) *En tilstrækkelig viden i forhold til beskyttelse af dansk biodiversitet generelt:*

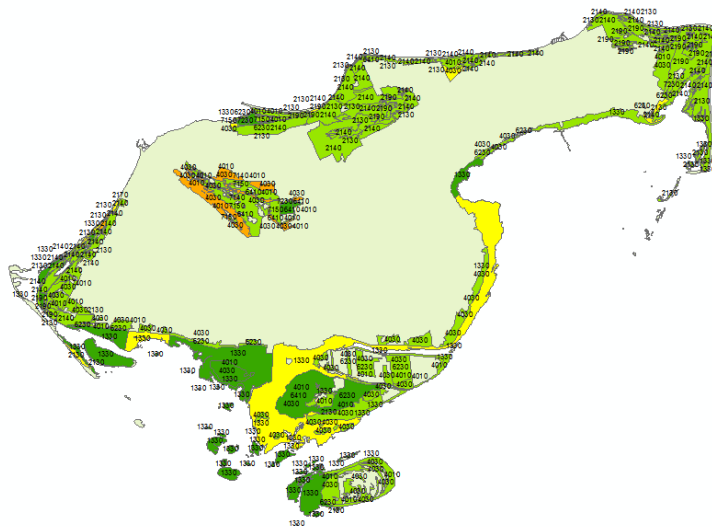
- 4) En tilbagevendende og systematisk kortlægning af Naturbeskyttelseslovens **§3-hovednaturtyper** som et led i kommunernes naturkvalitetsplanlægning (+ 0,3 mio. kr./kommune/år) NOVANA's småbiotopprogram bør samtidig udvides fra at være repræsentativt for det intensive danske agerland til at repræsentere det danske landskab **mere generelt** (+ 2 mio. kr./år)
- 5) En overvågning af udvalgte arter, der repræsenterer grundlæggende biologiske værdier i den danske biodiversitet, med **generel udsagnskraft** om fx dødt ved, fragmentering, menneskelige forstyrrelser, klimaændringer m.v. Initiativet og ledelsen af dataindsamlingen kunne komme fra universiteter eller NGO'ere (+ 3 mio. kr./år).

- 6) En prioriteret indsats for at **analysere og tolke data** så de reelt omsættes til viden. Naturområdet har i mange år lidt under både mangel på ordentlige data og utilstrækkelig bevågenhed til at analysere data. Det er derfor vigtigt, at der i de kommende års forskningsprogrammer afsættes tilstrækkelige midler til at universiteterne kan analysere biodiversitetsdata (+ 10 mio. kr./år).

Listen over de seks aktivitetspunkter er ikke prioriteret. I parentes er anslået et årligt beløb for at gennemføre de forskellige aktiviteter.

Overvågning af repræsentative arter og naturtyper

Det er ekstremt ressourcekrævende at overvåge den totale biodiversitet med alle dens arter og økosystemer. Det mere overkommelige alternativ består i at overvåge et udvalg af naturtyper ud fra den betragtning, at de repræsenterer arternes levesteder, og at man ved at sikre en god bevaringsstatus for naturtyperne også sikrer en god udvikling for de arter, der er knyttet til disse naturtyper. Habitatdirektivets udpegning af en række habitater/naturtyper som mål for overvågning og beskyttelse er et udtryk for denne tanke.

Figur 1. Eksempel på DEVANO kortlægningen, her fra Læsø. Med farverne mørk og lys grøn er vist lokaliteter af hhv. høj og god naturtilstand. Farverne gul og orange repræsenterer arealer med moderat og ringe naturtilstand. Der er ingen arealer med dårlig (rød) naturtilstand. Et sådan overblik er vigtig information i prioriteringen af naturindsatsmidlerne. Det viser de vigtigste biodiversitetslokaliteter, og de bagvedliggende data rummer information om konkrete indsatsbehov.

Naturtyperne kan opfattes som sammenhængende levesteder for en række naturligt hjemmehørende arter, der stiller nogenlunde ens krav til levested. Mange af naturtypernes arter trives eller vantrives i overensstemmelse med naturtypens påvirkningsgrad, og er dermed også gode indikatorer på tilstanden. Men nogle arter udnytter mange og forskelligartede ressourcer i landskabet og de stiller ofte særlige krav, der ikke blot kan følges ved at overvåge naturtypearealer. Det er typisk mobile arter som fugle og pattedyr, der altså kræver en særlig overvågning. Der er også arter, der i sig selv har en vigtig biologisk interesse, og derfor bør overvåges selvstændigt. Selvom en rationel naturtypeovervågning vil kunne opfange hovedparten af informationerne om biodiversitetens udvikling, vil det derfor være nødvendigt at supplere denne med en overvågning af udvalgte arter.

Den sårbare natur, Natura2000

Biodiversiteten i de danske naturtyper spænder bredt. Vi har en lille elite af små, sårbare og endnu relativt upåvirkede arealer, der også er truede i europæisk sammenhæng og derfor inkluderet i Habitatdirektivets liste over truede naturtyper. De har et særligt fokus i det nationale overvågningsprogram, NOVANA. Der er 45 terrestriske habitatnaturtyper foruden 14 sø-, vandløbs- og havnaturtyper. Overvågningen af biodiversiteten i den ferske og marine natur er endnu under tilpasning til Habitatdirektivet. I det terrestriske overvågningsprogram er der kun ressourcer til at overvåge de 28 mest sårbare og arealmæssigt vigtigste habitatnaturtyper. NOVANA overvågningen giver et godt billede af udviklingen i de udvalgte terrestriske naturtyper. Men vi mangler altså et tilsvarende grundlag for de resterende habitatnaturtyper.

NOVANA's artsovervågning dækker en række arter på Habitatdirektivets lister, fugle omfattet af Fuglebeskyttelsesdirektivet samt såkaldte ansvarsarter, bl.a. orkidéer og natsommerfugle. Den eksisterende artsovervågning er i mange tilfælde så sporadisk, at den kun formår at genbesøge lokaliteter med tidligere registrerede fund. En mere systematisk kortlægning af arternes udbredelse vil ofte resultere i mange besøg uden fund af arten, men de er lige så vigtige i en kortlægning som de succesfulde besøg med fund.

Med DEVANO kortlægningen har vi en god viden om naturtypernes arealmæssige udbredelse og et overblik over naturtilstanden, **men** kun inden for de udpegede habitatområder. I forbindelse med DEVANO er der udarbejdet et nyt system til vurdering af naturtilstand på habitatnaturtyper, der på grundlag af kortlægningsdata kan udpege de mest værdifulde arealer, og give et bud på forvaltningsbehovet for de enkelte arealer. Vi mangler en tilsvarende viden om naturtypernes udbredelse og naturtilstand uden for habitatområderne. Denne viden er essentiel for at kunne give et samlet bud på det arealmæssige omfang af habitatnaturen.

Det dyrkede land

I den anden ende af biodiversitetsspektret har vi det intensivt dyrkede landbrugslandskab, hvor der ofte kun er få procent med udyrkede naturområder i form af beskyttede §3-naturtyper og ubeskyttede småbiotoper (læhegn, remisser m.v.). Skovarealerne i Danmark er også hovedsagligt plantet og dyrket skov, og i disse produktionsskove foregår i dag en overvågning med hovedvægt på skovsundhed og –produktion (NFI). NFI er i dag under tilpasning til Habitatdirektivets krav til biodiversitetsindikatorer. NOVANA's småbiotopovervågning giver som noget nyt et stikprøvevist overblik over de arealmæssige og biologiske ændringer i det mest intensive landbrugslandskab. Der er behov for at udvide dette program, så vi for små midler får en dækkende information om hovednaturtyperne i det generelle danske landskab og de arter, der er afhængige af små naturområder.

Den almindelige natur, §3-naturen

I det mellemliggende spektrum mellem habitatnaturen og den dyrkede natur har vi et stort kontingent af almindelige, relativt påvirkede naturarealer, der er generelt beskyttede under Naturbeskyttelsesloven, men hvor kommunerne endnu ikke foretager en systematisk overvågning af tilstanden. I lighed med habitatnaturen er der udarbejdet en metode til dataindsamling på arealerne, der vil kunne give et bud på arealernes

naturlilstand. Dataindsamlingen sker dog kun på frivillig basis, så den systematiske og repræsentative indsamling af data, der er nødvendig for at følge udviklingen i biodiversitet, mangler. En kortlægning og vurdering af biodiversitetsværdierne i landskabet er en forudsætning for at forvalte dem, og sikre dem for eftertiden.

En udvidelse af artsprogrammet til at dække den danske biodiversitet generelt bør tage hensyn til de mobile arter, der ikke dækkes af naturtypeovervågningen. Desuden bør man prioritere arter med generel udsagnskraft om naturlilstanden, fx artsgrupper knyttet til dødt ved og urørt skov, fragmentering, menneskelige forstyrrelser, klimaændringer m.v. Der er også artsgrupper med grundlæggende biologisk interesse, der kræver en selvstændig overvågning.

Danmarks Naturdata

Danmarks Naturdata samler for første gang i dansk naturforvaltnings historie alle myndighedernes naturdata i én database. Alle myndigheder har dermed adgang til de samme informationer, og der er tilmed fuld offentlig adgang til de kvalitetssikrede data.

Fra 2008 er det planen at Danmarks Naturdata også skal stilles til rådighed for almindelige borgere og organisationer til indtastning af deres data, så de sammen med myndighedernes data kan blive alment tilgængelige. Det åbner nye perspektiver for en bredere indsamling af naturdata, fx i form af kampagner initieret af myndigheder (fx invasive arter), organisationer (fx fugle, sommerfugle, padder, edderkopper m.v.) eller egentlige videnskabelige registreringer foretaget af museer eller universiteter.

Danmarks Naturdata er som database således velegnet til at følge udviklingen i den danske biodiversitet. Men endnu er data ikke tilstrækkelige til at give et retvisende billede.

The screenshot shows the 'Danmarks Miljøportal' website. The header includes the logo and the text 'Data om miljøet i Danmark'. On the right side of the header, there is a 'Naturdata' link and navigation buttons for 'Forside', 'Søgning', and 'Login'. The main content area is divided into several sections: 'Brug af systemet', 'Søg data', 'Velkommen til Danmarks Naturdata' (with a sub-header and introductory text), 'Vejledninger' (with links to guides), 'Aktuelt tilgængelige data:' (with a list of data types and links), and 'Ikke tilgængelige data:' (with a list of species and reasons for inaccessibility). On the right side of the main content area, there is a large image of a coastal landscape with a blue sky and a smaller inset image of a blue and yellow bird perched on a branch.

Figur 2. Danmarks Naturdata (www.naturdata.dk) er en fællesoffentlige database under Danmarks Miljøportal finansieret af Miljøministeriet, Kommunernes

Landsforening og Danske Regioner. Database er udviklet af Danmarks Miljøundersøgelser.

7. Viden, monitoring og opfølgning – hvad skal der til?

Af Henrik Enghoff

På høringen 15. maj 2007 blev der peget på, at der mangler viden om, hvordan det forholder sig med den danske biologiske mangfoldighed. Som baggrund til belysningen af dette kan nævnes

- at ingen kan svare på det meget simple spørgsmål om hvor mange arter af dyr, planter, svampe og alger, der findes i landet. Det seneste skøn over antallet af danske arter ligger på 34.000, men det kan lige så godt være 40.000 eller mere, næppe mindre. Nogle grupper er særdeles velkendte, især blomsterplanter og hvirveldyr, men når det kommer til insekter og andre hvirvelløse dyr, såvel som alger og svampe, er vores kendskab særdeles mangelfuldt
- at der hvert år findes mange nye arter i Danmark. De fleste er i forvejen kendt fra udlandet, men overraskende nok findes der også for videnskaben totalt ukendte nye arter i Danmark. Eksempler:
 - I 2001 blev der beskrevet 8 nye arter af *Astarte*-muslinger fra de indre danske farvande
 - I 2003 blev der beskrevet en ny græshoppeart: ”jysk markgræshoppe” (*Chorthippus jutlandicus* Fogh-Nielsen, 2003) fra Vestjylland
 - I løbet af de sidste 30 år er der beskrevet omkring 50 nye svampearter fra Danmark
 - (I Sverige er der i løbet af de ganske få år, det storstilede ”Svenska Artprojektet” har kørt, blevet konstateret over 500 helt ukendte arter).

Til belysning af de stillede spørgsmål:

”Hvad skal der til for, at der kan foregå en koordineret og tilstrækkelig overvågning af den biologiske mangfoldighed?

herunder: Hvordan kan en artsdatabase bidrage til at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed, og hvordan kan den oprettes og vedligeholdes? ”

”Hvad er det for viden, der mangler, og hvad skal den pågældende viden bruges til?”

herunder: Hvordan skal viden identificeres, indsamles og struktureres, så den bliver anvendelig?

”Hvad skal et overvågningssystem kunne, og hvilke ressourcer skal der til for at etablere og drive det? ”

herunder: Hvilke krav stiller det til universiteterne?

- De grundlæggende elementer i biologisk mangfoldighed er **arterne**. Før vi kan vide, hvilke arter der er risiko for at miste, må vi have en dansk artsliste der er så komplet som muligt. Projektet ”allearter.dk” samler eksisterende lister, men for mange grupper findes ingen lister, eller de er stærkt forældede og/eller meget ufuldstændige.

- Der mangler helt basal viden om mange organismegrupperes forekomst og bevaringsstatus i Danmark. Der er derfor behov for en massiv indsats i form af basis-monitoring og indsamling af data om, hvor arter forekommer i den danske natur, samt relateret forskning vedrørende brug af sådanne data i naturforvaltningsøjemed og dertil hørende styrkelse af infrastruktur.
 - For at kunne udarbejde effektive forvaltningsplaner af de danske arter - den danske biodiversitet - er det nødvendigt at vide, hvor arterne er. Denne viden kan ikke opnås via surrogat-overvågning af landskabstyper eller lignede. Man kan heller ikke nøjes med at kortlægge nogle få "karismatiske" grupper (f.eks. fugle, blomsterplanter, dagsommerfugle). Forskellige grupper udviser forskellige diversitetsmønstre – hvad der gælder for dagsommerfugle, gælder ikke nødvendigvis for fugle. Det er derfor nødvendigt at have data fra et bredt udvalg af omhyggeligt registrerede grupper, før man kan regne med at kunne generalisere. Det betyder ikke, at alle arter skal monitoreres – i slutningen af dette dokument bringes et forslag til et afbalanceret artsovervågningsprogram.
 - "styrkelse af infrastruktur" dækker over data-administration af feltbaserede monitoringsdata digitalisering af oplysninger i de mange eksisterende databaser hos de danske NGO'er og forskningsmiljøer, samt diverse statslige og regionale instanser, digitalisering af museums-samlinger og i den forbindelse opgradering af de naturhistoriske museer (f.eks. magasinbygninger, DNA- og vævsbanker m.m.).
 - I Sverige har regeringen bevilget 1145 millioner SEK (over en 20-årig periode) netop til indsamling, forskning og styrkelse af infrastruktur (samt formidling af resultaterne) inden for biodiversitetsområdet.
- En **artsdatabase** (eller "artsbank") er en oplagt måde at håndtere information om arter og deres forekomst.
 - For at kunne påvise og forklare ændringer i udbredelse og hyppighed over tid, f.eks. forårsaget af miljøændringer, skal artsdatabasen indeholde både historiske data og nye data.
- Den nødvendige videnopbygning kræver styrkelse af Danmarks **taxonomiske beredskab**. Taxonomi er den gren af biologien, der beskæftiger sig med opdagelse, beskrivelse og klassifikation af arter, samt udarbejdelse af bestemmelsesredskaber. Der mangler taxonomisk ekspertise på mange områder, og de specialister der er, er ansat på universiteter o.l. steder, hvor de har mange andre pligter end basal udforskning af Danmarks biodiversitet.
 - Selv om Danmark har en lang tradition for at inddrage amatører i biologiske indsamlings- og registreringsaktiviteter, er dette kun realistisk for visse grupperes vedkommende. I de fleste tilfælde er der behov for professionelle specialister, og i alle tilfælde er professionel kvalitetssikring af data nødvendig.
- Artsbestemmelse er oftest ikke en triviell aktivitet. For nogle grupperes vedkommende vil det være nødvendigt at udvikle nye redskaber (f.eks. "DNA-stregkoder").
- Der er også behov for forskning og videreudvikling af metoder til analyse af de indsamlede data, herunder hvordan disse bruges optimalt og

omkostningseffektivt i forvaltningsøjemed. Endvidere er der brug for en basal forståelse for årsagerne til iagttagne ændringer i artssammensætning m.m - uden denne forståelse er det svært at være proaktiv og effektiv i udformningen og tilpasningen af forvaltningsstrategier.

- Værdien af sådanne analyser er helt og holdent afhængig af en standardiseret indsamling, herunder korrekte artsbestemmelser.

Nogle relevante partnere

- Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet
 - rummer landets største koncentration af basal viden om danske organismer.
- DanBIF (Danish Biodiversity Information Facility), dansk knudepunkt for GBIF (Global Biodiversity Information Facility)
 - rådgiver danske samlinger af biodiversitetsdata mht digitaliseringsprocessen og hjælper med at gøre data tilgængelige via GBIF.
- Center for Makroøkologi, Biologisk Institut, Københavns Universitet
 - udvikler redskaber til analyse af biodiversitetsdata.
- Danmarks Miljøundersøgelser, Århus Universitet
 - står for det nuværende nationale program for overvågning af arter (primært arterne på Habitatdirektivets lister suppleret med en række fugletællinger og såkaldte ansvarsarter, bl.a. en række orkidéer).
- ”Danmarks Natur på Nettet”
 - nyt initiativ (”virtuelt museum”) til formidling af den danske natur, herunder et stort udvalg af arter.
- Det grønne kontaktudvalg, repræsenterede de grønne foreninger i Danmark
 - disse foreningers medlemmer har traditionelt stået for megen af den feltbaserede data-indsamling i Danmark og huser mange databaser over forekomsten af danske arter.

Forslag

Der etableres et bredt, artsfokuseret naturovervågningsprogram til supplerung af det nuværende. Det nye program skal omfatte:

- En artsbank (internetbaseret database) med bl.a.:
 - komplette lister over arter kendt fra Danmark
 - data om deres nutidige og fortidige forekomst
 - oplysninger om hvilke officielle lister hver art optræder på.
- Et indsamlings- og udforskningsprogram for
 - danske rødlistede arter (løbende)
 - danske ”ansvarsarter”, dvs arter hvor de danske bestande er vigtige for resten af EU/Verden (løbende)
 - arterne omfattet af diverse EU-direktiver o.l. (løbende)

- dårligt kendte grupper (som kortlægges én gang, hvorefter der skiftes til næste ”ukendte” gruppe. Prioriteringen af grupper foretages af et fagligt råd)
 - artssammensætning (inden for et bredt udvalg af forskellige grupper) i et antal udvalgte områder for hver af de overordnede naturtyper (gentages med års mellemrum).
- Standardiserede dataindsamlings-protokoller, samt efter behov udarbejdelse af bestemmelsesredskaber og beskrivelser af arter, som en nødvendig basis for ovenstående.

Et sådant program vil tjene som data-basis for udarbejdelsen af vidensbaserede forvaltningsplaner og som monitorering af bevaringstilstanden for de danske arter – grundelementerne i den biologiske mangfoldighed.

Links

Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet: www.snm.ku.dk

DanBIF: www.danbif.org

GBIF: www.gbif.org

Svenska Artprojektet: <http://www.artdata.slu.se/svenskaartprojektet.asp>

Præsentation af baggrundsgruppen

Carsten Rahbek

Biologisk Institut, Københavns Universitet.

Professor, Afdeling for Populationsbiologi, Biologisk Institut, Københavns Universitet (KU) og Forskningschef for Forskningsrådet for Natur og Univers' Center for Makroøkologi (KU). Arbejder med makroøkologi og -evolution, biodiversitet, naturforvaltning, klimaforandringer og miljøøkonomi. 127 publikationer, inkl. 9 artikler i *Nature* og *Science*. Blandt de 1 % mest citerede forskere i verden og forfatter af ni artikler blandt verdens 1 % mest citerede ('highly cited') inden for forskningsområdet "Environment/Ecology". Keynote. Inviterede "keynote"/hovedtaler ved internationale kongresser, reviewer for 39 tidsskrifter og flere landes forskningsråd, samt Editor-in-Chief for *Ecography* og redaktør/redaktionsmedlem på 4 andre internationale tidsskrifter. Samarbejdet med eller lavet udredningsarbejde/analyser for Verdensbanken, UNEP, UN, FAO, DANIDA, WWF-US, Conservation International, RSBP – og i Danmark for Det Økonomiske Råd, Teknologirådet, og Friluftsrådet. Medlem af bl.a. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, og det Akademiske Råd ved Det Naturvidenskabelige Fakultet på KU.

Flemming Skov

Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for biodiversitet.

Forskningschef ved Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, DMU, Aarhus Universitet. Født d. 10. april 1958. Uddannelse: PhD i Biologi, Aarhus Universitet (1990). Ansættelser: Forsker ved Dansk Jordbrugsforskning, Foulum (1989-1991), Forsker på Afd. for Landskabsøkologi (tidl. Afd. for Flora- og Faunaøkologi), DMU (1991-1998), Seniorforsker og sektionsleder ved Afd. for Vildtbiologi og Biodiversitet, DMU (1998-2007). Forskningsinteresser: Anvendelse af GIS i forbindelse med modellering af biodiversitetsmønstre i relation til klimaændringer og arealanvendelse; vegetationsøkologi, specielt i skov; brug af GIS og beslutningsstøttesystemer i forbindelse med planlægning og forvaltning af naturressourcer. Udvalgte relevante publikationer: Svenning, J.-C. & Skov, F. (2007) Could the tree diversity pattern in Europe be generated by postglacial dispersal limitation? *Ecology Letters* 10, 453-460; Normand, S., Svenning, J.-C and Skov, F. (2007) Sensitivity to climate change of plant species characteristic of Danish habitat types in the Habitats Directive. *Journal for Nature Conservation* 15, 41-53; Skov, F. & Svenning, J.-C. (2004). Potential impact of climatic change on the distribution of forest herbs in Europe. *Ecography* 27: 366-380. email: fs@dmu.dk

Karen Post

Erhvervspolitisk konsulent i Landbrugsrådet

1999: Cand. Silv fra Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole

2007- Erhvervspolitik konsulent – natur- og arealforvaltning, Dansk Landbrug

2006-2007: Seniorøkonom, Erhvervs- og Landbrugssekretariatet, Nykredit

2001-2006: Erhvervspolitik konsulent – natur- og arealforvaltning, Dansk Landbrug

2000-2001: Akademisk medarbejder, Natur- og Teknik området, Ringkjøbing Amt

Ansvarsområder i Dansk Landbrug: Naturpolitik – herunder Natura 2000, biodiversitet, skov, vildtforvaltning, offentlighedens adgang. Ansvarlig for udarbejdelsen af Dansk Landbrugs Natur- og Landskabspolitik (2004).

Repræsenterede for Dansk Landbrug i Skovrådet (2004-2006) og Naturforvaltningsudvalget (2002-2006).

Troels Rasmussen

Kommunernes Landsforening

Konsulent indenfor natur, skov og landskab. Har i kommunalt regi tidligere arbejdet med naturbeskyttelse.

Master i skov- og naturressourceforvaltning fra KVL, det nuværende KU-Life.

Niels Strange

Professor, Skov og Landskab, Københavns Universitet

2002-2003 Head of the Forestry Unit at Department of Economics and Natural Resources, The Royal Veterinary and Agricultural University

2003 Associate Professor in Forest and Natural Resources Policy
2000 Assistant Professor in Forest and Natural Resources Policy

2000 PhD in Forest Planning (KVL)

1996 MSc Forestry (KVL)

Tommy Dybbro

Det Grønne Kontaktudvalg.

63 år. Uddannet biolog og erhvervede i 1975 PhD graden på afhandling om de danske ynglefugles udbredelse. Kom efter en periode i Dansk Ornitologisk Forening til WWF Verdensnaturfonden i 1983, hvor han siden har været ansat. Desuden forfatter til et stort antal bøger om natur og miljø, og optræder jævnligt i TV om natur- og miljøemner. Miljøfaglig medarbejder i WWF Verdensnaturfonden med dansk natur som primære arbejdsområde. Repræsenterede WWF i Wilhelm-udvalget og i Den Nationale Følgegruppe for Nationalparker. Medlem af Vildtforvaltningsrådet, den danske IUCN-komité og sekretær for Det Grønne Kontaktudvalg. Arbejder pt. bl.a. med implementeringen af Natura 2000, etableringen af nationalparker samt 2010-målene.